

Світ дитини з аутизмом наповнений різними страхами. Однак вони наділені специфічними особливостями, що відрізняють страхи дитини з аутизмом від страхів звичайних дітей:

- страхи дитини різноманітні й індивідуальні;
- у кожної дитини аутизмом представлений цілий набір страхів;
- страхи дитини з аутизмом актуальні протягом багатьох років. І, на жаль, у цьому випадку не спрацьовують захисні механізми психіки, що діють у ситуації нормального розвитку – сила таких страхів може не згасати згодом.
- страхи дитини з аутизмом не завжди виявляються зовні, у її поведінці. Ці страхи ховаються в глибинах підсвідомості. Терзаючи дитину, вони часто сховані від сторонніх очей;
- наявність страхів, їхнє постійне переживання тримає дитину в стані напруги і, безумовно, заважає розвиткові.

Терапевтична гра дає прекрасний шанс вивести страх на поверхню. Якщо ж ми знаємо джерело страху дитини – ми на півшляху до рятування від нього.

Часто трапляється, що ситуація, що травмує дитину, повторюється в сьогоденні. Щоб знайти джерело страху, треба уважно спостерігати за реакціями дитини, особливостями її поведінки.

Психодрама – відтворення враження, подібного що травмує, з поступовим нагнітанням напруги, кульмінацією і позитивним завершенням наприкінці.

Особливості психодрами дитини з аутизмом:

- Характерно, що під час переживання дитиною психодрами вона приходить у стан сильного збудження. Зовні це виявляється в імпульсивних рухах, агресивних діях стосовно предметів, іграшок, людей, проговорені якої-небудь фрази, що пояснює стан дитини в цей момент. Рухи, дії, їхній мовний супровід повторюються незмінно при кожному наступному відтворенні ситуації психодрами.
- Психодрама дитини з аутизмом представлена в згорнутому варіанті: у своїй спробі боротися зі страхом дитина досягає стану афективної напруги, однак самостійно не може знайти варіант позитивного завершення ситуації й у результаті полегшення не настає.

- Оскільки страхи дітей з аутизмом різноманітні, варіанти психодрами індивідуальні, а часто унікальні для кожної дитини. Однак природа переживання дитини, етапи, через які проходить це переживання, а також логіка дії дорослого в момент психодрами залишаються в кожному випадку загальними.

- Пиходрама зажадає повторень.

Перераховані особливості згорнутої психодрами визначають головну задачу, що стоїть перед дорослим, - допомогти привести кожне таке переживання до позитивного

завершення. Для цього необхідно давати негайний позитивний коментар до того, що відбувається. При повторенні ситуації психодрами відтворюєте такий коментар багаторазово в незмінному вигляді доти, доки дії і висловлення дитини не стануть менш напруженими.

Як уже згадувалося, страхи дітей з аутизмом можуть бути самими різними. Відповідно і варіанти психодрами в кожному конкретному випадку будуть розрізнятися. Нижче наведені кілька конкретних прикладів із практики. Це продемонструє загальну тактику поведінки і варіанти конкретних дій психолога або педагога під час проведення психодрами.

- страх машин

У ході терапевтичної гри в дитини спостерігалися агресивні дії і висловлення, спрямовані на іграшкову машинку. На основі цих спостережень у ході бесіди з мамою дитини був зроблений аналіз подій минулого. Вдалося з'ясувати першопричину страху дитини – переживання в ситуації аварії, у яку хлопчик разом з мамою потрапив за два роки до того. Щоб остаточно переконатися в правильності цього припущення, було організоване спостереження за дитиною в інших ситуаціях. У результаті були виявлені наступні особливості поведінки дитини: по-перше, вона сильно напружувалася, переходячи через дорогу; по-друге, з іграшковими машинками програвала тільки один сюжет – аварії.

При прояві агресивних дій стосовно іграшкової машинки був негайно запропонований такий варіант розвитку подій: «Ой, машинка перевернулася – здається, аварія. Зараз швиденько полагодимо і знову можна їхати – поїхали!». Такі слова повторювалися кожний раз при виникненні подібних дій. Робота продовжувалася і поза заняттями під спостереження мами, якій педагог пояснив, як потрібно діяти. Згодом психодрама дитини стала приймати більш різноманітні форми: вона топила іграшкові машинки у ванній з водою, закопувала у пісок, граючи в пісочниці. Надалі дії дитини перейшли на реальні об'єкти: вона підходила до автомобілів, що стоять на вулиці, і доторкалася до них, у деяких випадках штовхала їх ногами по колесах. Але кожен раз дорослий пропонував позитивний вихід із ситуації: «Дивися, машина велика, гарна, зеленого кольору. А колеса круглі, чорні. Завтра на машині поїдемо в гості до бабусі». Дитині дозволяли посидіти за кермом справжнього автомобіля, взяти участь у митті машини (за містом), поливаючи її водою зі шлангу. У результаті можна було спостерігати, як страх поступово втрачає свою силу.

- страх темряви і замкнутого простору

Ховаючись у картонну коробку, дитина накривалася кришкою і починала кричати «загробним» голосом: «Ой-ой-ой! Не страшно, не страшно!» Щоб запропонувати дитині позитивне завершення, була організована гра «Хатинка»: дитині було запропоновано взяти із собою ведмедика, а коли вона разом з іграшкою закривалася в коробці, педагог стукав у стінку зі словами : «Тук-тук, хто в хатинці живе?» Коли дитина вибиралася назовні, її зустрічали вітанням: «Вітаємо! От хто в хатинці живе. Виходіть погуляти». Також у коробці було зроблено невелике віконце, куди заглядав то педагог, то ведмедик, або дитина виставляла назовні руку, як би пропонуючи її піймати.

В іншому випадку маля закривалося в шафі-купе, коментуючи свої дії словами: «Ліфт! Обережно! Двері зачиняються!» А от. На який поверх вам треба? Натискаємо – двері зачиняються! Поїхали. Приїхали – двері відкриваються. Виходь, тебе ведмедик чекає».

Описані приклади повинні були дати уявлення про розвиток психодрами дитини з аутизмом і показали роль у ній психолога і педагога. Перед тим, як приступити до роботи, радимо запам'ятати, що:

- причина виникнення конкретного страху може загубитися в часі і не піддаватися відновленню;
- звичайно страхи виявляються поступово, «спливаючи» один за іншим;
- надалі, коли страх послабшає, можна спробувати розвинути сюжет психодрами, акцентуючи увагу і на інших аспектах ситуації.